

ΣΑΚΗΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

Θεσσαλονίκη, 9 Μαΐου 2026

Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ

Θεμελιώδεις Αρχές & Συνταγματικό Πλαίσιο

Σε ένα περιβάλλον εντός του οποίου η ίδια η δικανική κρίση, η οποία ιστορικά αποτέλεσε το θεμέλιο της δικαιοκρατικής εγγύησης, καθίσταται πλέον έρμαιο της μιντιακής επιβολής, η συζήτηση για τη σχέση της ποινικής δίκης με τη δημοσιότητα ξεπερνά το επίπεδο της θεωρίας, προσλαμβάνοντας έναν χαρακτήρα βαθύτατα υπαρξιακό για το ίδιο το κράτος δικαίου. Η οξύτατη ένταση ανάμεσα στην ελευθερία του Τύπου, μάλλον καλύτερα, ο ανοιχτός θεσμικός ακρωτηριασμός που προκύπτει από την καταχρηστική άσκηση του άρθρου 14Σ και του δικαιώματος της πληροφορίας του άρθρου 5^Α Σ εις βάρος του κατηγορουμένου, βιώνεται καθημερινά στις δικαστικές αίθουσες. Τη σύγκρουση αυτή φαινομενικά ισοδύναμων αγαθών την παρακολουθούμε εμβρόντητοι, οι μαχόμενοι δικηγόροι και συλλειτουργοί της δικαιοσύνης.

Και το λέω αυτό έχοντας πλήρη επίγνωση του ρόλου μας. Πώς είναι δυνατόν να ανεχόμαστε αυτή την επικίνδυνη μετάλλαξη, η οποία έχει μετατρέψει τη δημοσιότητα, που ο ιστορικός νομοθέτης σοφά προέβλεψε για τον κοινωνικό έλεγχο και την αποτροπή των μυστικών δικαστηρίων του παρελθόντος, σε μια παράλληλη, άτυπη δίκη των τηλεοπτικών οθονών; Πώς είναι δυνατόν να εγκαταλείπουμε τον πυρήνα της δίκαιης δίκης, ο οποίος αποτελεί το έσχατο ανάχωμα προστασίας απέναντι σε κάθε αυθαιρεσία κρατική ή επικοινωνιακή, όπως εγκαίρως έχει διαγνώσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου; Η διασφάλιση των ατομικών συμφερόντων δεν επιδέχεται εκπτώσεις στο όνομα της ελευθεροτυπίας, όπως έχει ξεκαθαρίσει και ο καθηγητής κ. Petro,¹ γεγονός που υπογραμμίζει την αδήριτη ανάγκη για πραγματικό δικονομικό οξυγόνο, το οποίο συχνά εξαντλείται πριν καν οι διάδικοι περάσουν το κατώφλι του δικαστικού μεγάρου.

Ξεπερνώντας την απλή επίφαση της νομιμότητας, το τεκμήριο της αθωότητας, αυτό το σπουδαίο, το κορυφαίο πολιτικό κεκτημένο του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού, υφίσταται σήμερα μια καθεστωτική σχεδόν κακοποίηση. Είναι πράγματι θλιβερό να διαπιστώνουμε πως η αυστηρή δογματική του ποινικού δικαίου υποχωρεί αμαχητί μπροστά στον τηλεοπτικό λαϊκισμό. Και επιτρέψτε μου εδώ μια παρένθεση: συχνά ξεχνάμε εμείς οι νομικοί ότι το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ αποτελεί ένα ουσιαστικό κείμενο, με πρακτική αξία πολύ μεγαλύτερη από μια απλή ρητορική αναφορά που επικαλούμαστε στα δικόγραφα μας για να προσδώσουμε κύρος. Είναι το απολύτως δεσμευτικό ερμηνευτικό πλαίσιο μέσα από το οποίο οφείλουμε να διαβάζουμε το ίδιο μας το Σύνταγμα. Εκεί, λοιπόν, μέσα στην αίθουσα, οι τύποι λίγο πολύ τηρούνται.

¹ G. Petro, "The right to a fair trial. European approaches to defining the meaning of this concept," Editorial board (2022).

Οι δικαστές, παρά την όποια ανθρώπινη πίεση, προσπαθούν αγωνιωδώς να διατηρήσουν τη θεσμική τους απόσταση, αν και, κακά τα ψέματα, ο δικαστής δε ζει σε γυάλα, διαβάζει, ακούει και αφουγκράζεται το συλλογικό θυμικό. Η αληθινή συντριβή όμως του τεκμηρίου έχει ήδη συντελεστεί στη σφαίρα της δημόσιας εικόνας του κατηγορουμένου. Μια εικόνα καταρρακωμένη στα πρωινά τηλεοπτικά πάνελ, βορά μιας αδηφάγου κοινωνίας που διψά για αίμα πριν καν η εισαγγελική αρχή αξιολογήσει το αποδεικτικό υλικό.

Εκεί τελειώνει το δίκαιο και αρχίζει η αρένα. Όταν ο αναθεωρητικός νομοθέτης του 2001 εδραίωνε το δικαίωμα καθενός στην πληροφόρηση εισάγοντας το άρθρο 5^Α Σ, είχε στο μυαλό του τον ενεργό πολίτη, αφήνοντας εκτός κάδρου την τηλεοπτική δίκη. Είχε υπόψη του τον άνθρωπο που μετέχει στα κοινά γνωρίζοντας τα πεπραγμένα της εξουσίας. Σε καμία απολύτως περίπτωση η ελευθερία του Τύπου δε σχεδιάστηκε συνταγματικά ως μηχανισμός καταστρατήγησης της δικαιοκρατικής αρχής. Το δικαίωμα της κοινής γνώμης να «ξέρει», το οποίο προβάλλεται επίμονα ως το απόλυτο άλλοθι, οφείλει να σκοντάφτει πάνω στο δικαίωμα του πολίτη να δικάζεται από φυσικούς, ανεξάρτητους δικαστές με βάση μια αυστηρή δικογραφία, προστατευμένος από επιλεκτικές διαρροές που κατασκευάζουν ενόχους πριν την ώρα τους. Το άρθρο 14 του Συντάγματος δε δίνει, και δε θα μπορούσε ποτέ να δώσει, λευκή επιταγή.

Πρέπει, νομίζω, να συνειδητοποιήσουμε εγκαίρως πως αυτοί που καταγγέλλουν τη δήθεν βραδύτητα της δικαιοσύνης, σπεύδοντας να την υποκαταστήσουν εκδίδοντας τηλεοπτικές καταδίκες, χρησιμοποιούν τη συνταγματική ανεκτικότητα για να πλήξουν τελικά την ίδια τη δημοκρατική λειτουργία του συστήματος.

Η αμεροληψία δεν είναι μια αφηρημένη νομική κατασκευή αλλά η προσπάθεια του δικαστή να μείνει ανεπηρέαστος. Αλλά όταν η κοινή γνώμη, πολιορκημένη από διαστρεβλωμένες πληροφορίες που ανασύρονται παρανόμως από τα βάθη μιας προανάκρισης, έχει ήδη εκδώσει την ετυμηγορία της, το δικαστήριο καλείται να αποφασίσει υπό καθεστώς άτυπης ομηρίας. Ποιος λειτουργός άραγε θα τολμήσει με ψυχραιμία να αθώσει αυτόν που η κοινωνία έχει ήδη προδικάσει ως ενσάρκωση του κακού; Το κόστος γίνεται δυσβάσταχτο.

Αυτό ακριβώς είναι το σημείο ρήξης. Η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου, η ίδια η αξία του ανθρώπου κατά το άρθρο 2 παρ. 1 Σ, συνθλίβεται ανεπανόρθωτα κάτω από το βάρος της θεαματικότητας. Και αυτή η ολοκληρωτική απαξίωση αποκαλύπτει τελικά το μέγεθος της θεσμικής μας υστέρησης απέναντι στην επικοινωνιακή βαρβαρότητα, αφήνοντας πίσω της δικονομικά ερείπια τα οποία μια αθωωτική απόφαση, όσο πανηγυρική κι αν είναι, δύσκολα θα αναστηλώσει πλήρως στο μυαλό του πλήθους.

Το Τεκμήριο Αθωότητας υπό την πίεση των ΜΜΕ

Αντιμετωπίζοντας ένα φαινόμενο που υπονομεύει τα θεμέλια του πολιτεύματος, οφείλουμε να επαναπροσεγγίσουμε το ζήτημα μέσα από την κανονιστική και

δικαιοκρατική οπτική του ίδιου του συνταγματικού μας πολιτισμού, αφομοιώνοντας οργανικά τις συντακτικές δομές με τον ρυθμό της ανθρώπινης, βιωματικής σκέψης.

Υπό τη σκιά, μέσα στις σύγχρονες συνθήκες της βαθιάς συστημικής αμηχανίας και της απόλυτης κυριαρχίας της εικόνας, αναζητούμε διαρκώς τον πυρήνα - ο οποίος βάλλεται πλέον αλύπητα από την ευτέλεια του τηλεοπτικού θεάματος - του δικαιοκρατικού μας πολιτισμού. Αυτό που διακατέχει την κοινωνία των πολιτών, όταν έρχεται αντιμέτωπη με το περιβόητο, διεθνώς αποκαλούμενο «Trial by media», είναι μια βαθύτατη υπαρξιακή αγωνία. Μια αγωνία, ωστόσο, καθόλα δικαιολογημένη. Διότι το φαινόμενο δεν εξαντλείται - ή μάλλον, για να είμαι απολύτως ειλικρινής, ξεπερνά κατά πολύ τα όρια - σε μια απλή δημοσιογραφική υπερβολή ή σε μια περιστασιακή αστοχία της καθημερινότητας. Πρόκειται για μια δομική, βίαιη μετατόπιση του κέντρου βάρους της απονομής της δικαιοσύνης, γεγονός που σημαίνει ότι ακυρώνεται στην πράξη ένας νομικός πολιτισμός αιώνων. Και από την πειθαρχημένη σιωπή της δικαστικής αίθουσας, από τη νηφαλιότητα του δικονομικού τύπου και από την εγγύηση του φυσικού δικαστή, μεταφερόμαστε αιφνίδια στον ανεξέλεγκτο δημόσιο χώρο, εκεί ακριβώς όπου η λεγόμενη «στιγμιαία δημοκρατία» των μέσων ενημέρωσης προχωρά πέρα από την περιγραφή των γεγονότων και εισβάλλει βίαια στην ίδια την ουσία του τεκμηρίου αθωότητας. Την πεποίθηση της ενοχής, αυτήν ακριβώς τη διαμορφώνει πλέον τελεσίδικα η ταχύτητα και η αδηφάγος ανάγκη του εντυπωσιασμού.

Ένα τεκμήριο αθωότητας εύθραυστο. Κρεμασμένο κυριολεκτικά σαν άδειο πουκάμισο στην αρένα της τηλεθέασης. Ας μην κρυβόμαστε άλλωστε πίσω από το δάχτυλό μας. Ο σεβασμός του προϋποθέτει μια ψύχραιμη προσέγγιση, την οποία η επικοινωνιακή εξουσία εκ κατασκευής αδυνατεί, και συχνά δεν επιθυμεί, να ανεχθεί.

Στο σημείο αυτό, βέβαια, θα περίμενε κανείς πως το κορυφαίο ρυθμιστικό αντίβαρο, η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και ειδικότερα η εμβληματική απόφαση *Allenet de Ribemont v. France*, θα λειτουργούσε ως ο αδιαπέραστος θώρακας της έννομης τάξης απέναντι στην τηλεοπτική αυθαιρεσία. Μάταια όμως. Στην ελληνική πραγματικότητα, τα όρια αυτά, τα οποία έχουν χαραχθεί με τόση νομολογιακή αυστηρότητα, καταπατώνται καθημερινά, οπότε εύλογα διερωτάται κανείς πόσες φορές έχουμε παρακολουθήσει αυτό το επικοινωνιακό θέατρο διαχείρισης του εγκλήματος. Όταν ο εκάστοτε υπουργός, ο δημόσιος λειτουργός ή ένας ανώτατος αξιωματικός, ορμώμενος από την ανάγκη της πολιτικής του επιβίωσης, δηλώνει on camera τη βεβαιότητα της ενοχής, και το πράττει αυτό χωρίς καν να έχει προηγηθεί η άσκηση ποινικής δίωξης, εγκαταλείπει τον ρόλο της ενημέρωσης και ουσιαστικά εκτελεί. Εκτελεί εν ψυχρώ τις εγγυήσεις του κράτους δικαίου. Είναι προφανές ότι το Δικαστήριο του Στρασβούργου, υπενθυμίζοντας το αυτονόητο, τόνισε πως η δέσμευση αυτή καταλαμβάνει όχι μόνο τον δικαστή, αλλά την ενότητα της κρατικής εξουσίας, δηλαδή το σύνολο των αρχών, οι οποίες υποχρεούνται να απέχουν από τέτοιου είδους δηλώσεις. Μήπως, ωστόσο - και το ερώτημα αυτό βαραίνει πρωτίστως εμάς τους ίδιους που υποτίθεται ότι διακονούμε το νομικό σύστημα - η ευθύνη για την ανοχή αυτής της εκτροπής είναι και δική μας; Όπως εξαιρετικά εύστοχα, και με τη δέουσα θεωρητική επάρκεια, υπογραμμίζει ο έμπειρος ερευνητής κ.

Sipayung: «Καταρχάς, το τεκμήριο της αθωότητας ενσωματώνεται στον Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας με την ελπίδα ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, κατά την αναφορά τους, δε θα πέσουν στην παγίδα της "δίκης από τον τύπο", η οποία περιλαμβάνει ρεπορτάζ που τείνουν να "δικάζουν" κάποιον, παραβιάζοντας τις αρχές της δίκαιης δίκης» (μτφρ.).² Μια ελπίδα η οποία, δυστυχώς, συνθλίβεται καθημερινά μπροστά στην παντοδυναμία της εικόνας και των ποσοστών.

Αντιλαμβάνεστε, συνεπώς, το μέγεθος του προβλήματος. Αυτή η παράλληλη δικαιοσύνη της κοινής γνώμης, η οποία διεκδικεί αυθαίρετα για τον εαυτό της ρόλο ρυθμιστή του πολιτεύματος, στερείται της ιστορικότητας των δικονομικών εγγυήσεων. Στερείται της ακρόασης, στερείται της εξέτασης των μαρτύρων, στερείται, εν τέλει, του ίδιου του δημοκρατικού φαινομένου. Η τηλεοπτική καταδίκη είναι μια διαδικασία στιγμιαία, πράγμα που οδηγεί τον κατηγορούμενο, περνώντας το κατώφλι του δικαστηρίου, να εισέρχεται έχοντας ήδη υποστεί έναν ανεπίστρεπτο κοινωνικό θάνατο. Την αυθαιρεσία αυτή δεν την τρέφει, βεβαίως, αποκλειστικά το ραδιοτηλεοπτικό τοπίο. Τη νομιμοποιεί ο ίδιος ο δημόσιος λόγος, ένας λόγος υποκριτικός, ο οποίος, στρουθοκαμηλίζοντας, προσποιείται ότι ικανοποιεί το «περί δικαίου αίσθημα», ενώ στην πραγματικότητα υποκλίνεται δουλοπρεπώς στον πιο ωμό λαϊκισμό. Οφείλουμε, επομένως, να κατανοήσουμε εγκαίρως πως η θωράκιση του κατηγορουμένου απέναντι σε αυτή τη μιντιακή πίεση δεν αποτελεί συντεχνιακή απαίτηση του νομικού κόσμου. Αντιθέτως, συνιστά την ίδια την εγγύηση της δημοκρατικής αρχής και της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων. Κάθε προσπάθεια εξωθεσμικής «δίκης», κάθε δημόσια δήλωση που υπονομεύει την αμεροληψία της δικαστικής κρίσης, αποτελεί ένα βαθύτατο τραύμα στο σώμα της δημοκρατίας. Γιατί η δικαιοσύνη της αρένας μπορεί στα μάτια ορισμένων να φαντάζει ελκυστική ή άμεση, αποδεικνύεται όμως στην πράξη πολύ πιο επικίνδυνη και άδικη από τη θεσμική λειτουργία των συντεταγμένων οργάνων της πολιτείας.

Κάλυψη της Δίκης σε Πραγματικό Χρόνο

Η έννοια του χρόνου αποτελεί το κατεξοχήν οντολογικό θεμέλιο της ίδιας της δικαιοδοτικής λειτουργίας. Η διαδικασία, ιστορικά και θεσμικά, επιβάλλει μια αναγκαία, μια ιερή θα έλεγα, επιβράδυνση, έναν ρυθμό που αντιτίθεται σκόπιμα στη βιασύνη της καθημερινότητας, προκειμένου να κατασταλάξει το αποδεικτικό υλικό, να ωριμάσει η δικανική κρίση, να δοθεί ο χώρος εκείνος, ο νοητικός και ο φυσικός, ώστε η αλήθεια να αναδυθεί μέσα από την αντιπαράθεση. Και βρισκόμαστε, αίφνης, αντιμέτωποι με μια μετάλλαξη του δικονομικού χρόνου, μια βίαιη συμπίεση των πάντων, μια ψηφιακή επιτάχυνση η οποία διαλύει τα όρια του δικαστηρίου. Η κάλυψη της ποινικής δίκης σε πραγματικό χρόνο, αυτό το περιβόητο «live reporting» που πλέον

² RFC Sipayung, E. Danil, M. Mulyadi et al., "The Implementation of the Presumption of Innocence in Law Enforcement Coverage by the Mass Media," *Russian Law Journal* (2023). Απόσπασμα: "Firstly, the presumption of innocence is incorporated into the Journalistic Code of Ethics with the hope that mass media, in their reporting, will not fall into the trap of 'trial by the press,' which involves reporting that tends to 'judge' someone, violating the principles of a fair trial."

θεωρείται αυτονόητο δικαίωμα της σύγχρονης δημοσιογραφίας, λειτουργεί ως μηχανισμός αλλοίωσης του ίδιου του γεγονότος τη στιγμή ακριβώς που αυτό παράγεται.

Να ακυρωθεί η απόσταση. Να καταργηθεί η σιωπή. Αυτό φαίνεται να είναι το απόλυτο, το σχεδόν τυραννικό πρόταγμα της εποχής μας, η οποία αδυνατεί να κατανοήσει ότι η δημοσιότητα του ακροατηρίου δεν ταυτίζεται, δεν νοείται να ταυτίζεται, με την αδιάκοπη, αδηφάγο παρακολούθησή της δευτερόλεπτο προς δευτερόλεπτο.

Όταν το κινητό τηλέφωνο του δημοσιογράφου, του όποιου διαπιστευμένου ή αυτοανακηρυχθέντος ρεπόρτερ, βρίσκεται μέσα στην αίθουσα του ακροατηρίου και αναμεταδίδει σε μορφή σύντομων, συχνά αποσπασματικών και πάντοτε υποκειμενικά φιλτραρισμένων μηνυμάτων το τι καταθέτει ο μάρτυρας, συμβαίνει κάτι το εξόχως δραματικό για την εξέλιξη της διαδικασίας. Των μαρτύρων την απομόνωση, την οποία ο νομοθέτης, ίσως με μια αφέλεια πλέον, προσπαθεί να διαφυλάξει με το άρθρο 350 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, διατάσσοντας αυτούς να παραμείνουν εκτός αιθούσης μέχρι να κληθούν, το ίδιο το διαδίκτυο την ακυρώνει εν τοις πράγμασι. Ο μάρτυρας, ο οποίος περιμένει στον διάδρομο, έχει πλήρη και άμεση πρόσβαση στο τι ακριβώς ρωτήθηκε ο προηγούμενος από αυτόν, πώς αντέδρασε ο συνήγορος υπεράσπισης, πού εστιάζει ο εισαγγελέας. Διαβάζει στο twitter, στα διάφορα live blogs, τη σύνοψη της κατάθεσης που προηγήθηκε. Η μαρτυρία του δηλαδή, όταν έρθει η ώρα να ανέβει στο βήμα, καταντά μια στρατηγικά προσαρμοσμένη αφήγηση, μολυσμένη από τον θόρυβο του πραγματικού χρόνου, διαμορφωμένη είτε για να συμφωνήσει είτε για να αντικρούσει όσα ήδη έχουν δημοσιοποιηθεί πριν από ελάχιστα λεπτά. Και ίσως εδώ πρέπει να κάνουμε μια αναπόδραστη σύγκριση, προκειμένου να συνειδητοποιήσουμε την εγχώρια συνταγματική και νομοθετική μας υποκρισία.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η τηλεοπτική μετάδοση των δικαστικών υποθέσεων, αναλόγως βέβαια με την Πολιτεία και το εκάστοτε δικαστήριο, καθώς η ομοσπονδιακή δομή δεν επιτρέπει απόλυτες γενικεύσεις, έχει οδηγήσει στην πλήρη μετατροπή του δικαστηρίου σε τηλεοπτικό στούντιο. Είδαμε όλοι, και το αναφέρω ως το κλασικό, πλέον, παράδειγμα ιστορικής αναφοράς, την υπόθεση Ο. Τζ. Σίμπσον. Είδαμε πώς η κάμερα δημιουργούσε τους πρωταγωνιστές, ανάγκαζε τους δικηγόρους, ακόμα και τον ίδιο τον δικαστή, να παίζουν έναν ρόλο, να απευθύνονται πρωτίστως στο αόρατο κοινό των εκατομμυρίων τηλεθεατών και δευτερευόντως στους ενόρκους. Η ακροαματική διαδικασία έγινε θέαμα, το θέαμα έγινε κέρδος, και η αλήθεια, η αλήθεια η δικονομική, χάθηκε κάπου ανάμεσα στα διαφημιστικά διαλείμματα. Στην Ευρώπη, ωστόσο, και ειδικότερα στην Αγγλία, η παράδοση είναι εκ διαμέτρου αντίθετη, με το θεσμικό πλαίσιο του contempt of court να επιβάλλει βαρύτερες ποινές, ακόμα και φυλάκιση, σε οποιονδήποτε, είτε μέσο ενημέρωσης είτε ιδιώτη, τολμήσει να δημοσιεύσει οτιδήποτε θα μπορούσε να επηρεάσει την κρίση των ενόρκων ή να υπονομεύσει το κύρος του ακροατηρίου κατά τη διάρκεια της εξέλιξής του. Απαγορεύεται ακόμα και η λήψη φωτογραφιών, απαγορεύεται η ηχογράφηση,

υπάρχει ένας ιερός τρόμος, χωρίς, χωρίς, χωρίς την παραμικρή ανοχή στην καταστρατήγηση του χώρου. Εκεί, η δικαιοσύνη αμύνεται επιθετικά.

Εμείς εδώ, στην ημεδαπή έννομη τάξη, τηρούμε μια επαμφοτερίζουσα στάση, η οποία, φοβάμαι, συνδυάζει τα χειρότερα στοιχεία και των δύο κόσμων. Θεωρητικά, η άμεση τηλεοπτική και ραδιοφωνική μετάδοση της συνεδρίασης απαγορεύεται, εκτός αν συναινέσουν οι διάδικοι και το επιτρέψει το δικαστήριο, πράγμα σπάνιο. Τηλέοραση δεν έχουμε μέσα στις αίθουσες, ναι. Κλείσαμε την πόρτα στην τηλεοπτική κάμερα. Αφήσαμε όμως το παράθυρο ορθάνοιχτο στο ίντερνετ. Κι έτσι, χωρίς εικόνα ίσως, αλλά με συνεχή, καταγιστική ροή κειμένου, με αναλύσεις επί τόπου, με σχόλια νομικών, παρανομικών και πάσης φύσεως «ειδικών» που αναπαράγονται στο δευτερόλεπτο, η υπόθεση καλύπτεται πιο εξαντλητικά, και συχνά πιο διαστρεβλωμένα, απ' ό,τι αν υπήρχε μια στατική κάμερα στο βάθος της αίθουσας. Το να βλέπεις τον κατηγορούμενο να διασύρεται με ένα «τιτίβισμα» ή μια ανάρτηση στο Facebook την ώρα ακριβώς που απολογείται, χωρίς να μπορεί να προστατευθεί, αποτελεί ευθεία προσβολή της δίκαιης δίκης. Υπό αυτές τις συνθήκες απαιτείται πλέον η προσαρμογή και η ευθεία εφαρμογή των κανόνων του τεκμηρίου αθωότητας στην πρακτική των δημοσιογράφων των διαδικτυακών μέσων, προκειμένου να αποτραπεί η άμεση και καταδικαστική ετυμηγορία από τον Τύπο.³

Ας μιλήσουμε λίγο, ανθρώπινα και θεσμικά, για τον δικαστή, τον οποίο, πρέπει να ομολογήσουμε, έχουμε φορτώσει με προσδοκίες υπεράνθρωπες, περιμένοντας να σταθεί βράχος απέναντι στο τσουνάμι. Κατανοείτε το ψυχολογικό βάρος του; Να δικάζει, ενώ γνωρίζει πως η κάθε του λέξη, η παραμικρή του έκφραση, ο τρόπος που έκανε μια ερώτηση σε έναν μάρτυρα, μετατρέπεται εντός δευτερολέπτων σε είδηση, κρίνεται, κατακρίνεται, λοιδορείται ή αποθεώνεται στα ψηφιακά καφενεύα; Είναι σχεδόν αδύνατον, παρά την όποια θωράκιση του λειτουργημάτος του, να μην αισθανθεί την καυτή ανάσα αυτού του αόρατου πλήθους. Στα μεγάλα, στα πολύκροτα ποινικά ακροατήρια, η έδρα, δικάζοντας τον κατηγορούμενο που κάθετα απέναντί της, δοκιμάζεται ταυτόχρονα και η ίδια. Και μάλιστα, κρίνεται από ένα λαϊκό δικαστήριο το οποίο δε δεσμεύεται από κανέναν κώδικα ποινικής δικονομίας, δε γνωρίζει από περιορισμούς, δε σέβεται -και γιατί να σεβαστεί άλλωστε, αφού δεν του το δίδαξε κανείς;- την αρχή της αναλογικότητας.

Υπάρχει μάλιστα, και αυτό το ζούμε καθημερινά, μια τάση από πλευράς των συνηγόρων, τόσο της πολιτικής αγωγής, όσο και της υπεράσπισης, διότι ουδείς αναμάρτητος, να προσαρμόζουν τον αγορευτικό τους λόγο στις ανάγκες αυτού του live reporting. Να χρησιμοποιούν ατάκες. Να δημιουργούν τεχνητές εντάσεις, διότι γνωρίζουν πολύ καλά ότι ένα καλλολογικό ξέσπασμα, μια επιθετική έκφραση, θα γίνει ο πηχυαίος τίτλος της επόμενης ώρας στα ειδησεογραφικά portal. Την ουσία την αφήνουμε για τα υπομνήματα, αλλά η παράσταση; Η παράσταση πρέπει να δοθεί για τον ανώνυμο αναγνώστη.

³ D. Wahyudi, A. Sujoko, and ZA Ayub, "The presumption of innocence: Interpretation and application in online journalism," *Informasi* 52, no. 2 (2022).

Είναι μια παράδοξη σχιζοφρένεια. Ο χώρος της δικαιοσύνης, παραδοσιακά περικλειστος, ένας χώρος που συμβολικά αντιπροσώπευε το απρόσβλητο άβατο της λογικής, έχει τρυπηθεί από παντού. Και κάθε φορά που ένας μάρτυρας διστάζει επειδή φοβάται πώς θα διαβαστεί η κατάθεσή του αύριο το πρωί στα social media, κάθε φορά που ένας δικαστής μετράει τα λόγια του για να μη στοχοποιηθεί διαδικτυακά, η δίκη, ως θεσμός αντικειμενικής κρίσης, αποδυναμώνεται, με αποτέλεσμα να αδειάζει σταδιακά από το περιεχόμενό της.

Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και GDPR

Να σέρνεσαι, σχεδόν κυριολεκτικά, στα σκαλοπάτια των δικαστηρίων της Ευελπίδων. Με τις χειροπέδες να σφίγγουν τους καρπούς, μ' ένα οποιοδήποτε μπουφάν, βιαστικά και σπασμωδικά ριγμένο πάνω στο κεφάλι για να προστατέψεις το πρόσωπό σου, περικυκλωμένος από κάμερες που εφορμούν, διψώντας για το ενσταντανέ της απόλυτης ταπείνωσης. Αποτελεί μια εικόνα που την έχουμε πια, δυστυχώς, εμπεδώσει στην τηλεοπτική μας καθημερινότητα, ωστόσο πρόκειται, και οφείλουμε να το φωνάξουμε με τη μέγιστη δυνατή νομική ένταση, για μια αδιανόητη θεσμική αθλιότητα. Μια πρακτική φυσικής και ηθικής μεταφοράς του κατηγορουμένου η οποία προσομοιάζει, αν μου επιτρέπεται η γεωγραφική υπερβολή, σε καθεστώτα άλλων δεκαετιών, θυμίζοντας ίσως τριτοκοσμική χώρα, παρά ένα σύγχρονο, δικοκρατούμενο ευρωπαϊκό κράτος. Τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων, το περίφημο GDPR, τον επικαλούμαστε στην Ευρώπη με θρησκευτική ευλάβεια, όμως τη στιγμή ακριβώς που ο πολίτης γίνεται ύποπτος, το ίδιο του το σώμα, η εικόνα του, τα πλέον ευαίσθητα προσωπικά του δεδομένα, μετατρέπονται αυτομάτως και ανεφθράστα σε δημόσια ιδιοκτησία.

Το υλικό της δικογραφίας, αυτός ο ογκώδης και συχνά χαοτικός σωρός από έγγραφα. Καταθέσεις, ιατροδικαστικές πραγματογνωμοσύνες, κρίσιμες απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες που εμπεριέχουν τον πυρήνα του ιδιωτικού βίου. Όταν αυτό το αυστηρά απόρρητο, δικονομικά τουλάχιστον, υλικό διοχετεύεται εν κρυπτώ στα δημοσιογραφικά γραφεία και από εκεί, το ίδιο κιόλας βράδυ, γίνεται φέιγ βολάν στα δελτία ειδήσεων, βρισκόμαστε μπροστά σε κάτι απολύτως απαράδεκτο. Η ισορροπία ανάμεσα στο αναφαίρετο, πράγματι, δικαίωμα της κοινωνίας να ενημερώνεται για γεγονότα που συγκλονίζουν την τάξη, και στον απαραβίαστο χώρο της ιδιωτικότητας, έχει εκτροχιαστεί εις βάρος της δεύτερης, με τον ερευνητή κ. Ahmed να παρατηρεί εύστοχα, εξετάζοντας τη σύγχρονη έκθεση της δικαστικής διαδικασίας, πως «Ωστόσο, η ενίσχυση της δημόσιας πτυχής θέτει επίσης σημαντικές απειλές για το Δικαίωμα στην Ιδιωτικότητα των ατόμων» (μτφρ.).⁴ Μια απειλή ευθέως ορατή σε κάθε στάδιο της προδικασίας.

⁴ S. Ahmed, "Online courts and private and public aspects of open justice: Enhancing access to court or violating the Right to Privacy?" *The Age of Human Rights Journal* (2023). Απόσπασμα: "However, enhancing the public aspect also poses major threats to the Right to privacy of individuals."

Αναδεικνύεται εδώ η μεγάλη, η συντριπτική μας θεσμική υποκρισία. Το άρθρο 9Α του Συντάγματος, το οποίο θεσπίσαμε ακριβώς για να θωρακίσουμε τα προσωπικά δεδομένα από την κρατική και την ιδιωτική επιβουλή, φαντάζει πανίσχυρο, ικανό να επιβάλει εξοντωτικά πρόστιμα σε μια ιδιωτική κλινική για τη διαρροή ενός απλού φακέλου. Κι όμως, το ίδιο νομικό σύστημα στέκεται αμήχανο μπροστά στα τηλεοπτικά πάνελ. Η νομολογία των ανώτατων δικαστηρίων μας, όπως βεβαίως και οι εξαιρετικά επιμελημένες κατευθυντήριες γραμμές της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, προσπαθούν, φιλότιμα οφείλω να ομολογήσω, να οριοθετήσουν το τοπίο, επιχειρώντας να διαχωρίσουν το θεμιτό δημόσιο ενδιαφέρον από την αθέμιτη παρακολούθηση της ιδιωτικής ζωής.

Δεν αφορά, βέβαια, μόνο τον κατηγορούμενο, ας σκεφτούμε λιγάκι, και αυτό ίσως είναι το πιο σκοτεινό κομμάτι αυτής της εξίσωσης, τα ίδια τα θύματα ή τις οικογένειές τους. Τα πρόσωπά τους, τα ιατρικά τους αρχεία, αναρτώνται, αναπαράγονται στο διαδίκτυο, γίνονται αντικείμενο ενός κανιβαλικού δημόσιου σχολιασμού, ενδεδυμένου πάντα με τον μανδύα της δήθεν κοινωνικής συμπαράστασης. Αυτή η τοξική ορατότητα παραβιάζει ευθέως το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ για τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, οδηγώντας σε μια αβάσταχτη δευτερογενή θυματοποίηση. Ο άνθρωπος που ήδη υπέφερε, καλείται να δει το τραύμα του να ξεδιπλώνεται σε εθνική μετάδοση.

Πού τελειώνει, εν τέλει, η είδηση; Φωτογραφίες τραβηγμένες κρυφά ή φανερά έξω από τα δικαστήρια, ανελέητα κοντινά πλάνα που ανατέμνουν την αγωνία ή την αμηχανία ενός προσώπου, δημοσιεύονται με τα χαρακτηριστικά άλλοτε καθαρά, άλλοτε καλυμμένα με ένα ψηφιακό μωσαϊκό που τις περισσότερες φορές στιγματίζει αντί να αποκρύπτει. Τα δεδομένα της δίκης εκπίπτουν σε πρώτη ύλη θεάματος, ακυρώνοντας στην πράξη τις εγγυήσεις του κράτους δικαίου πολύ πριν ο δικαστής προλάβει να εκφωνήσει οποιαδήποτε απόφαση.

Social Media και Ποινική Δίκη

Σε αυτή τη συζήτηση για τα όρια της δημοσιότητας, κινηθήκαμε μέχρι τώρα, έστω και με κάποιες αναπόφευκτες θεωρητικές ακροβασίες, στον οικείο χώρο των παραδοσιακών μέσων. Εκεί επιβιώνει έστω μια θεσμική τυπολογία: ένας διευθυντής ειδήσεων ή ένας παρουσιαστής αποτελούσε κάποιον απέναντι στον οποίο η έννομη τάξη μπορούσε να στραφεί επιβάλλοντας κυρώσεις. Βρισκόμαστε όμως πλέον ενώπιον μιας αλγοριθμικής βιαιότητας στα social media που διαλύει κάθε συμβατική αντίληψη. Καλούμαστε επειγόντως να διαφυλάξουμε τον πυρήνα του ευρωπαϊκού νομικού μας πολιτισμού, ο οποίος υφίσταται σήμερα την ισοπεδωτική ορμή της ψηφιακής διασύνδεσης. Η καθημερινή αναπαραγωγή της φήμης βαπτίζει αυθαίρετα την υποψία ως αμάχητο τεκμήριο σαρώνοντας κάθε φωνή μετριοπάθειας, ωστόσο ο φυσικός δικαστής αναζητά απεγνωσμένα το θάρρος να περιφρουρήσει τη νηφαλιότητα μιας ακυρωμένης διαδικασίας. Αυτόν τον απλό ύποπτο που η αστυνομία μόλις προσήγαγε,

τον πετροβολούν ψηφιακά οι χιλιάδες άγνωστοι που, δίχως να έχουν διαβάσει ούτε μισή σελίδα δικογραφίας, δικάζουν και καταδικάζουν ταυτόχρονα.

Μπορούν άραγε το παραδοσιακό ποινικό δίκαιο, ο σύγχρονος δικονομικός εγγυητισμός, η ίδια η δικαιοκρατική μας πολιτεία να ανακόψουν αυτό το φάντασμα; Είναι πλέον αργά, και η στρατιά των ανώνυμων πληκτρολογίων έχει ήδη επιβάλει μια νέα μορφή λαϊκής δικαιοσύνης. Η περιβόητη «κουλτούρα της ακύρωσης» αποτελεί την ψηφιακή μετενσάρκωση του αθηναϊκού οστρακισμού, επειδή ακριβώς εντός ελαχίστων δευτερολέπτων εκδίδεται η ετυμηγορία στο διαδίκτυο χωρίς τις απαραίτητες θεσμικές εγγυήσεις. Αρκεί να υπάρξει ένα αποσπασματικό βίντεο, μια ανώνυμη καταγγελία ή ένα επίμονο hashtag το οποίο προκαλεί την οργή της μάζας, και αυτό συνιστά τον απόλυτο κοινωνικό θάνατο που υπερφαλαγγίζει τις θεσμικές μας άμυνες.⁵ Την εξοντωτική αυτή ποινή χωρίς καμία δυνατότητα αναστολής, την επιβάλλει μια αόρατη στρατιά στοχεύοντας στη δολοφονία χαρακτήρων.

Καταρρέει, μπροστά στα μάτια μας, η συνταγματική ψευδαίσθηση πως η ελευθερία του λόγου προάγει πάντοτε την ουσιαστική δημοκρατία, και δη την αντιπροσωπευτική, τον θεμελιώδη αυτόν πυλώνα του πολιτεύματος. Όπως διαπιστώνεται, η διεύρυνση του κύκλου των ομιλούντων προκαλεί, μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα, προς την κατεύθυνση της αύξησης, με στόχο την όξυνση, την επικράτηση του μισαλλόδοξου λόγου.⁶ Ποιος δικηγόρος υπεράσπισης θα αναλάβει, σκεφτείτε το αυτό ειλικρινά, μια εντελώς αντιδημοφιλή υπόθεση γνωρίζοντας τον κίνδυνο της ψηφιακής διαπόμπευσης από αυτοματοποιημένα λογισμικά; Και ποιος πραγματογνώμονας θα συντάξει, μιλάω ίσως λίγο απαισιόδοξα αλλά αυτή είναι η ωμή πραγματικότητα, μια αντικειμενική έκθεση αντίθετη στο αφήγημα του X (πρώην Twitter) διακινδυνεύοντας τη λαιμοκοπή της οικογένειάς του;

Ο μαζικός αυτός σχολιασμός λειτουργεί καθαρά εκβιαστικά, διαμορφώνει μια ασφυκτική περιρρέουσα ατμόσφαιρα γύρω από εκκρεμείς υποθέσεις και τρομοκρατεί τους μάρτυρες. Αυτό οδηγεί στο νομικό μας παράδοξο, ότι ενώ τα social media κατακρεουργούν το τεκμήριο αθωότητας λειτουργώντας ως αυθαίρετα εκτελεστικά αποσπάσματα, προσφέρουν στους δικαστικούς μηχανισμούς την πιο αδιαμφισβήτητη απόδειξη. Εδώ παρατηρούμε την πλήρη αντιστροφή των δικαιοκρατικών κεκτημένων, η οποία με προβληματίζει βαθύτατα. Τα ψηφιακά αποτυπώματα έχουν πλέον εκτοπίσει την κλασική μαρτυρία μετατρέποντας τις δικογραφίες σε τοπία δεδομένων: ψυχρά και αδυσώπητα, σβησμένα και ανακτημένα, εντός του σύγχρονου δικαίου της απόδειξης. Εκεί, ο άνθρωπος καταδικάζεται πλέον από τα ηλεκτρονικά του πειστήρια, από τις αναζητήσεις στον φυλλομετρητή, από το κάθε διαγραμμένο στοιχείο.

⁵ CABA Cavadas, "Trials by social media? The impact of digitalisation on the presumption of innocence in light of EU Criminal Law," (2024).

⁶ Μέτσιου Μαριάνθη, "Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΟΣ ΛΟΓΟΣ," Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, ΔΠΘ (2025-2026), 31-32. Απόσπασμα: «Η διεύρυνση του κύκλου των «ομιλούντων» αλλά και του «ακροατηρίου» μέσω των κοινωνικών δικτύων έχει συμβάλει στην αύξηση και την όξυνση θέσεων και απόψεων που μπορούν να χαρακτηριστούν ως «μισαλλόδοξος λόγος»».

Όλα αποθηκεύονται ανεξαιρέτως, η τοποθεσία του κινητού διαφεύγει τα άλλοθι και η συνομιλία στο Messenger που διεγράφη εν πανικό ανασύρεται μυστηριωδώς. Αντιλαμβάνεστε, υποθέτω, ότι η απόδειξη στην ποινική δίκη αποσωμάτωνα χάνοντας πλήρως την υλικότητά της. Όπου άλλοτε οι αρχές αναζητούσαν το ματωμένο όπλο, όπου ακριβώς στον τόπο του εγκλήματος έψαχναν το δακτυλικό αποτύπωμα, σήμερα κατάσχεται πρωτίστως το κινητό τηλέφωνο. Σαρώνονται ο σκληρός δίσκος, το σύνολο της προσωπικότητας και οι σκοτεινές πτυχές του βίου, γεγονός που δημιουργεί τεράστια δογματικά ζητήματα γύρω από την ιδιωτικότητα. Το κράτος δικαίου καλείται να επαναπροσδιορίσει τα αντανακλαστικά του απέναντι στη δύναμη του αλγορίθμου, όπου η αλήθεια υπάγεται στη νομοτέλεια της οθόνης, πράγμα που αφήνει τον άνθρωπο εκτεθειμένο απέναντι στο αδυσώπητο είδωλό του.

Αγαπητοί Σύεδροι,

Μέσα σε αυτό το ασφυκτικό, το σχεδόν οντολογικά αδιέξοδο πλαίσιο το οποίο προσπάθησα, κατά το δυνατόν, να αναπτύξω ενώπιόν σας, και ίσως να παρασύρθηκα από την ίδια την ένταση της μαχόμενης δικηγορίας, ίσως ο τόνος μου να ξέφυγε στιγμιαία από την αυστηρή ακαδημαϊκή νηφαλιότητα που επιβάλλει ένα συνέδριο αυτής της εμβέλειας, αναδύονται μπροστά μας τα ερείπια. Ή μάλλον, όχι τα ερείπια. Τη ραγδαία, την ανεξέλεγκτη μετάλλαξη αυτού που κάποτε αποκαλούσαμε ποινικό φαινόμενο.

Της ελευθερίας του Τύπου το ιστορικό και πολιτικό βάρος, το οποίο, όπως ορθά διδάσκουμε στους φοιτητές μας και διδασκόμαστε από τους συνταγματικούς θεσμούς μας, συνιστά τον ακρογωνιαίο λίθο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, κανένας νομικός, κανένας σκεπτόμενος πολίτης, δεν νοείται να το θέσει υπό αμφισβήτηση. Κανένας μας δεν επιθυμεί, δεν θα ανεχόταν ποτέ, μια επιστροφή σε σκοτεινές εποχές όπου η δικαστική εξουσία θωρακιζόταν πίσω από κλειστές πόρτες, οχυρωμένη σε ένα άβατο μυστικοπάθειας, αποφασίζοντας εν κρυπτώ για τις ζωές των ανθρώπων. Η πληροφορία είναι οξυγόνο. Το φως, η διαρκής και επίμονη έρευνα της δημοσιογραφίας, αποτελούν, ναι, αναπόσπαστο στοιχείο ενός δικαιοκρατούμενου βίου.

Όμως, ποια ισορροπία επικαλούμαστε συνεχώς; Την έχουμε χάσει. Η δημοσιογραφική ελευθερία, και μιλάω εδώ έχοντας στο μυαλό μου αποκλειστικά τη μαζική, τη εκβιαστική της διάσταση στα σύγχρονα οπτικοακουστικά δίκτυα, δεν αποτελεί -χωρίς να της έχει εκχωρηθεί ποτέ συνταγματικά- μια προνομία απόλυτη, εγωκεντρική και αυτοαναφορική. Δεν είναι, πώς να το πω, μια ευχέρεια που δικαιούται να λειτουργεί ως μαύρη τρύπα, καταβροχθίζοντας τα πάντα γύρω του. Η αξίωση της κοινής γνώμης να «γνωρίζει», δεν ταυτίζεται, ούτε νομιμοποιείται να ταυτίζεται, με την απαίτηση της κοινής γνώμης να καταδικάζει επί τόπου. Το δικαίωμα στην ενημέρωση δεν μπορεί να αποτελεί το μόνιμο άλλοθι για την ακύρωση της δίκαιης δίκης. Και δη, της ίδιας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την οποία το Σύνταγμά μας, θυμίζω, στο άρθρο 2 παρ. 1, δεν προστατεύει απλώς, αλλά επιτάσσει τον σεβασμό της ως την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.

Εκεί, σε αυτή την τριβή, εντοπίζεται το μεγάλο, το βαθύ ρήγμα. Στο τεκμήριο της αθωότητας. Αυτό το σπουδαίο, το συγκλονιστικό επίτευγμα του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, αυτή η λεπτή, νοητική νομική κατασκευή που υψώθηκε ακριβώς για να προστατεύσει το άτομο. Δοκιμάζεται, πλέον, όχι από την κρατική αυθαιρεσία -ο κρατικός λειτουργός, λίγο-πολύ, υπόκειται σε ελέγχους- αλλά από τον πειθαναγκασμό της πλειοψηφίας. Εκτός του φυσικού χώρου της δικαιοσύνης. Εβάλλετο διαρκώς και στο παρελθόν το τεκμήριο, είναι αλήθεια, υπήρχαν πάντα λαϊκά δικαστήρια, αλλά σήμερα, η έκταση, η ταχύτητα, τη σφοδρότητα αυτής της απαξίωσης είναι κάτι το ασύλληπτο. Οι τηλεοπτικές δίκες, τα πρωινά πάνελ, λειτουργούν ως υπερ-δικαστήρια. Ένα παράλληλο σύστημα απόδοσης «δικαιοσύνης», το οποίο ωστόσο στερείται κάθε δικονομικής εγγύησης, λειτουργώντας σε καθεστώς απόλυτης αναρχίας. Χωρίς κανόνες εμπράγματης ή λογικής απόδειξης, χωρίς δικαίωμα ανταπόδειξης από την πλευρά του καθ' ου, χωρίς κώδικες.

Και οι κατηγορούμενοι, διαπομπευμένοι, συντετριμμένοι οικονομικά και κοινωνικά, στιγματισμένοι ανεξίτηλα. Εισέρχονται τελικά, αν ποτέ φτάσουν, στη φυσική αίθουσα του δικαστηρίου φέροντας πάνω τους τον σταυρό μιας ενοχής που έχει ήδη τελεσιδικήσει.

Εμείς οι δικηγόροι πώς στεκόμαστε; Είμαστε, οφείλουμε να το ομολογήσουμε αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς με τους εαυτούς μας, συχνά συνένοχοι σε αυτό το θέατρο του παραλόγου. Συμπράττουμε στην παραγωγή του. Προσαρμόζουμε τον υπερασπιστικό, ακόμα και τον καταγγελτικό μας λόγο, στις απαιτήσεις της ατάκας, του «κλικ», της ευκολοχώνευτης δήλωσης στα σκαλοπάτια της Ευελπίδων, τροφοδοτώντας τον ίδιο τον μηχανισμό που υποτίθεται πως καταγγέλλουμε. Εγκλωβισμένοι. Αλλά η ευθύνη, η βαριά, η ιστορική ευθύνη, βαραίνει την ίδια την Πολιτεία. Που παρακολουθεί, θα έλεγα, υπνωτισμένη, τη μετατροπή της ανακριτικής διαδικασίας σε ριάλιτι.

Και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, και τα ανώνυμα προφίλ, και οι στρατιές των πληκτρολογίων που διψούν για ηθική εξόντωση. Όλα αυτά τα στοιχεία συνθέτουν τον νέο, τον πιο αδυσώπητο εισαγγελέα της εποχής μας. Η λεγόμενη ψηφιακή ανθρωποφαγία δε λειτουργεί επικουρικά. Έχει πλέον εκτοπίσει την επίσημη λειτουργία, καθιερώνοντας την «κουλτούρα της ακύρωσης» ως την υπέρτατη ποινή, η οποία εκτελείται χωρίς απόφαση, χωρίς αναστολή, χωρίς ελαφρυντικά. Ποιος μάρτυρας. Ποιος πραγματογνώμονας. Ποιος δικαστής, εν τέλει, μπορεί να ισχυριστεί ότι προσέρχεται στην έδρα απολύτως κενός από τον φόβο του ψηφιακού λιθοβολισμού; Αυτός ο εκφασισμός της δημόσιας σφαίρας ακυρώνει την αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων στην πράξη. Το είδαμε, άλλωστε, να συμβαίνει γύρω μας.

Με δυο αναρτήσεις καταστρέφεται μια ζωή. Αυτός είναι ο ρυθμός. Η επιτάχυνση του ψηφιακού κόσμου δεν ανέχεται την αναμονή. Ο χρόνος της δικαιοσύνης, όμως, της πραγματικής, της δικονομικής δικαιοσύνης, είναι από τη φύση του αργός. Και πρέπει να είναι αργός. Είναι ο χρόνος της βάσανου, τη διασταύρωσης, της αμφιβολίας, του ελέγχου των στοιχείων. Όταν ο χρόνος του εντυπωσιασμού

καταβροχθίζει τον δικανικό χρόνο, το αποτέλεσμα δεν είναι η απόδοση του δικαίου. Είναι η θεσμοθετημένη, πλέον, ικανοποίηση ενός ενστικτώδους, αιμοδιψούς πάθους του πλήθους για στιγμιαία κάθαρση. Μια κάθαρση απατηλή.

Των θυμάτων τον πόνο, τον οποίο επικαλούνται άπαντες στα τηλεοπτικά παράθυρα, τον προσφέρουμε βορά στους προβολείς. Εκθέτουμε πρόσωπα, φωτογραφίες, ιατρικούς φακέλους, με μια ανατριχιαστική ελαφρότητα. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων, θεμέλιος λίθος υποτίθεται του ευρωπαϊκού δικαιοκρατικού μας πολιτισμού, εξατμίζεται τη στιγμή ακριβώς που μια υπόθεση θα χαρακτηριστεί από τα κέντρα λήψης αποφάσεων των μέσων ως «υψηλού ενδιαφέροντος». Δε νοείται όμως κράτος δικαίου που επιτρέπει, που ανέχεται, τη διαπόμπευση κατηγορουμένων, ανθρώπων δεμένων με χειροπέδες, να μεταφέρονται σαν τρόπαια μπροστά στις κάμερες, θυμίζοντας πρακτικές σκοτεινών καθεστώτων, ούτε κράτος που αφήνει ανυπεράσπιστα τα θύματα να υφίστανται τη δευτερογενή θυματοποίηση από αδίστακτους σχολιαστές του διαδικτύου. Απαιτείται, είναι μονόδρομος πλέον για τη θεσμική μας επιβίωση, μια ριζική, μια σχεδόν βίαιη ανάκτηση της ισορροπίας.

Όχι με παθητικά ευχολόγια ούτε με δήθεν κώδικες δεοντολογίας που παραβιάζονται την ίδια μέρα που υπογράφονται. Μιλάω για μια επιθετική, μια κάθετη νομική επαναφορά. Η Δικαιοσύνη πρέπει να επαναδιεκδικήσει τον χώρο της, τον χρόνο της, και πάνω απ' όλα, την κυριαρχία της επί τη διαδικασία. Οι λειτουργοί της οφείλουν, έχουμε όλοι μας χρέος, να υψώσουμε τείχος προστασίας. Να αρνηθούμε συνειδητά την εργαλειοποίησή μας. Η δημοσιότητα εισήχθη στο νομικό μας σύστημα για να εγγυάται την αμεροληψία, όχι για να οργανώνει λιντσαρίσματα, ούτε για να προκαταβάλλει ενόχους με βάση ψηφιακά θραύσματα.

Ίσως είναι η ίδια η φύση του σύγχρονου καπιταλισμού της πληροφορίας που καθιστά αυτή τη μάχη άνιση. Το σύστημα είναι ανθεκτικό, ακριβώς επειδή η παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας παράγει υπεραξία, παράγει κέρδος. Εκείνο ωστόσο που παραμένει κρίσιμο, εκείνο που θα καθορίσει τελικά αν θα παραμείνουμε μια κοινωνία του νόμου ή αν θα παραδοθούμε στην ενστικτώδη οργή, είναι το αν η ίδια η έννοια της δίκαιης δίκης, αν αυτό το δικονομικό κεκτημένο αιώνων, αντέχει ακόμη να διαφυλάσσεται, μέσα στη συνείδησή μας, ως το ύστατο όριο της κρατικής και κοινωνικής εξουσίας απέναντι στο άτομο.

Σας ευχαριστώ θερμά.

Βιβλιογραφία

1. Ahmed, S. "Online courts and private and public aspects of open justice: Enhancing access to court or violating the Right to Privacy?". *The Age of Human Rights Journal*, 2023. URL: <https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/TAHRJ/article/view/7516>.
2. CABA Cavadas. "Trials by social media? The impact of digitalisation on the presumption of innocence in light of EU Criminal Law". 2024. URL: <https://run.unl.pt/entities/publication/757e3182-d9b4-493c-b215-07a87b2eab3c>.
3. Μέτσιου, Μαριάνθη. "Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΤΣΙΣΤΙΚΟΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΟΣ ΛΟΓΟΣ". Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2025-2026. URL: https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/21983/1/MetsiouM_2026.pdf.
4. Petro, G. "The right to a fair trial. European approaches to defining the meaning of this concept". Editorial board, 2022. URL: <https://books.google.com/books?id=IG9bEAAAQBAJ>.
5. Sipayung, RFC, E. Danil, M. Mulyadi κ.ά. "The Implementation of the Presumption of Innocence in Law Enforcement Coverage by the Mass Media". *Russian Law Journal*, 2023. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-implementation-of-the-presumption-of-innocence-in-law-enforcement-coverage-by-the-mass-media>.
6. Wahyudi, D., A. Sujoko, και ZA Ayub. "The presumption of innocence: Interpretation and application in online journalism". *Informasi* 52, τχ. 2 (2022). URL: <https://scholarhub.uny.ac.id/informasi/vol52/iss2/4/>